

РОЗВИТОК ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-1843-390X>

Анотація. Термін «ділова активність» широко використовується у працях науковців, які по-різному позиціонують бачення її сутнісної природи. Ділова активність може бути визначена, як міра діяльності суб'єкта ділових відносин, що відображає зміст і ступінь реалізації його інтелектуального та фізичного потенціалу, спрямованого на задоволення потреб, що актуалізуються. Розвиток ділової активності в майбутніх кваліфікованих кадрів вимагає від системи професійної освіти впровадження нового змісту і стилю навчання, впровадження підприємницького підходу у підготовці молоді до життя. Розвиток підприємницьких якостей повинен стати частиною освітнього процесу сучасної людини. Це процес передбачає поступове формування підприємницького способу мислення у майбутніх кваліфікованих кадрів і ділової активності як основи досягнення успіху.

Ключові слова: професійна освіта, ділова активність, підготовка до підприємницької діяльності, підприємницька компетентність.

DEVELOPMENT OF BUSINESS ACTIVITY OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Valerii Orlov,

Doctor of Science in Pedagogy, Professor,
Senior Research Fellow of Professional Career Laboratory,
Institute of Vocational Education and Training
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Abstract. The term "business activity" is widely used in the works of scientists who differently position the vision of its essential nature. Business activity can be defined as a measure of the subject of business relations, which reflects the content and degree of realization of its intellectual and physical potential aimed at meeting current needs. The development of business activity in the future of qualified personnel requires the system of vocational education to introduce new content and style of learning, the introduction of an entrepreneurial approach in preparing young people for life. The development of entrepreneurial qualities should become part of the educational process of modern man. This process involves the gradual formation of an entrepreneurial mindset in the future of qualified personnel and business activity as the basis for success.

Keywords: professional education, business activity, preparation for entrepreneurial activity, entrepreneurial competence.

Поняття «ділова активність», «підприємницька активність», «підприємницька діяльність», «підприємництво», «підприємливість», «підприємницькі якості» до недавнього часу не надто інтенсивно входили в сферу наукових розвідок професійної педагогіки. Проте в сучасних умовах зростає кількість наукових досліджень про психолого-педагогічні аспекти

підприємництва, а також методичних розробок щодо засвоєння майбутніми фахівцями основ підприємницької діяльності і фінансової грамотності у закладах професійної освіти.

У педагогічних словниках визначення підприємництва, підприємницької активності та її кореневих понять практично не зустрічається. У вітчизняних економічних словниках поняття «ділова людина» і «бізнесмен» (від англ. businessman, букв. – ділова людина) мають єдине визначення – ділок, підприємець, антрепренер, комерсант, який займається бізнесом, власною справою задля одержання прибутку. Такі визначення, в яких акцент робиться на прибутку і ризиках, характерні для періоду переходу до ринкової економіки, і в сучасних умовах є застарілими, оскільки їх змістове наповнення виражає зверхнє, дещо презирливе ставлення до бізнесменів і позиціювання їх як людей, головною метою діяльності яких є «заробляння грошей», а тому заради грошей вони готові ризикувати.

Ставлення до підприємництва мало різні відтінки. Так у «Словнику української мови» (1970-1980) наявне більш толерантне визначення: «Підприємець, підприємниця – суб'єкт, який поєднує в собі новаторські та комерційні здібності для пошуку та розвитку нових видів і методів виробництва» (Словник української мови, 1980). У тлумачному словнику економіста «підприємець» визначається як «особа, яка на професійних засадах займається активною підприємницькою діяльністю – приватним виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг відповідно до чинного законодавства» (Гончаров (ред.), & Кушнір, 2009). Тобто йдеться про діяльність людини для якої підприємство стало метою її життя, незалежно від того, яку освіту ця людина отримала. У підприємницькій діяльності вона бачить свій успіх. Для досягнення успіху у будь-якому виді діяльності, для створення чогось нового людині недостатньо оволодіти знаннями і навичками. Їй повинна бути притаманна ділова активність.

У понятті «ділова активність» ключовим є слово активність, що проявляється у різних сферах діяльності, а слово «ділова» може фігурувати в різних виявленнях, залежно від того, в якому напрямі здійснюється діяльність індивіда: пізнавальна активність, соціальна активність, творча активність, підприємницька активність тощо. Джерелом активності людини є потреби, що спонукають її діяти у певному напрямі. Принципову відмінність активності та діяльності дослідники бачать в тому, що діяльність у багатьох випадках виходить із потреби в предметі, а активність – із потреби в діяльності.

Термін «ділова активність» широко використовується у працях науковців, які по-різному позиціонують бачення її сутнісної природи. Ділова активність може бути визначена, як міра діяльності суб'єкта ділових відносин, що відображає зміст і ступінь реалізації його інтелектуального та фізичного потенціалу, спрямованого на задоволення потреб, що актуалізуються.

Розвиток ділової активності в майбутніх кваліфікованих кадрів вимагає від системи професійної освіти впровадження нового змісту і стилю навчання, впровадження підприємницького підходу у підготовці молоді до життя. Водночас результат аналізу програм із підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності свідчить, що в них не знайшли свого відображення зміст, форми і методи виховання ділової активності учнів, недостатня увага приділяється розробці і впровадженню рекомендацій щодо формування ділової активності.

Підприємницька діяльність, це не тільки самостійна діяльність, організована в умовах ризику і невизначеності з метою отримання підприємницького доходу з соціальним ефектом, а й сфера професійної діяльності індивіда, яка може стати основою побудови кар'єрних траєкторій; діяльність, для здійснення якої необхідно володіти внутрішньою мотивацією, набором специфічних особистісних якостей, отримати знання з питань ведення підприємницької діяльності. Розвиток підприємницьких якостей повинен стати частиною освітнього процесу сучасної людини. Це процес передбачає поступове формування підприємницького способу мислення у майбутніх кваліфікованих кадрів і ділової активності як основи досягнення успіху.

У педагогічній практиці спостерігаємо недооцінку особистісної активності учнів. Слухняних й таких, що підлаштовуються під вимоги системи педагога оцінюють часом вище, чим тих хто шукає, цікавиться, намагається діяти нестандартно. У майбутніх випускників ЗП(ПТ)О активність може проявлятися в найрізноманітніших видах діяльності: навчанні, праці, винахідництві, спорті тощо. У процесі виробничого навчання активність проявляється у виконанні прийомів і операцій, виготовленні виробів, налагодженні механізмів, управління технологічними процесами. Разом із тим важливим проявом активності є сприйняття і осмислення вказівок майстра, обдумування і планування роботи, способів контролю і самоконтролю, мисленнєвий пошук найраціональніших способів виконання роботи, формулювання пропозицій, їх перевірка тощо. Формування ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів бере початок від зосередженого спостереження за діями майстра, намагання розібратися у сутності його вказівок і порад, мисленнєвого процесу у ході виконання практичних дій, прагнення зробити роботу самостійно, усвідомлено, творчого пошуку найефективнішого вирішення пізнавальних і практичних задач. Характер і ступінь такої активності можуть бути різними. Так, результатом навчання для одних здобувачів професійної освіти буде лише знання, вміння і навички набуті під час виконання завдання, а для інших – ще й зростання рівня ділової активності як особистісної якості, в основі якої – усвідомлене значення виконаних завдань для майбутньої кар'єри і підприємницької діяльності. Проявами такої активності є діяльнісне ставлення людини до світу, здатність здійснювати суспільно значимі перетворення матеріального і духовного середовища на основі суспільно-історичного досвіду людства;

активна життєва позиція людини, що знаходить вираз у її принциповості, послідовності у щодо утвердження своїх поглядів, єдності слова і діла.

Реалізувати єдність теоретичного і практичного компонентів процесів формування ділової активності та розвитку підприємницької компетентності з використанням позитивних можливостей позааудиторної діяльності учнів ЗП(ПТ)О можливо за такої організації занять, коли особлива роль у їх проведенні належить освітнім технологіям, в яких є значний інтегральний потенціал, домінують ігрові процедури, використовується принцип моделювання підприємницької діяльності, передбачається інтенсивне міжособистісне спілкування з проблем малого підприємництва.

Ефективним засобом формування суб'єктності учнів є бізнес-клуб, освітній простір якого характеризується:

- широтою можливого спектра реалізованих діяльностей;
- гнучкістю і різноманіттям форм спілкування і взаємодії учасників;
- оптимальними умовами для самодіяльності, самовираження і самореалізації;
- рівноправними відносинами і справжнім співпрацею педагогів і учнів ЗП(ПТ)О.

Все це, з урахуванням активної участі майбутніх фахівців у самоврядуванні, сприяє розвитку їхньої ділової активності, а для педагога – успішному вирішенню освітніх завдань щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності. Формування і розвиток ділової активності має уможливити навчання, самореалізацію і самовдосконалення упродовж усього життя, формувати інші підприємницькі якості орієнтовані на досягнення успіху.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83), 33-35.

Алексеева, С.В, Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Сохацька. Г.В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика*: монографія. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2(23), 149-158. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.149-158>

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: збірник наукових праць, 2 (60), 15-18

Словник української мови : в 11 т. Київ : [Наукова думка](#), 1970-1980.

Гончаров, С.М. (ред.), & Кушнір, Н.Б. (2009). Тлумачний словник економіста. К.: «Центр учбової літератури». URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharov_Stanislaw/Tlumachnyi_slovyk_ekonomista.pdf